

Zgodovina evropskega povezovanja

TEU Predavanje 8. 10. 2007

Pregled vsebine

- Od prvih idej do konkretnih dejanj
- Spremenjene okoliščine v zahodni Evropi:
  - Vpliv 2. svetovne vojne
  - Politični in ekonomski dejavniki
- Schumanov načrt
- Evropska skupnost za premog in jeklo
- Evropska (gospodarska) skupnost
- Evropska unija

Evropa v preteklosti

- Prve temelje združevanja Evrope so postavili že Grki in Rimljani
- Zaznamovana z razdrobljenostjo, konflikti in spremembami v administrativnih mejah
- Med leti 1550 in 1945 se je na evropskih tleh zvrstilo 278 vojn.
- Deli Evrope v preteklosti so sicer bili združeni v različnih časovnih točkah in iz različnih razlogov, a praviloma na nasilen način.
- Številne razlike: jezikovne, verske, politične, gospodarske.

Nekaj idej o povezovanju

- **Willian Penn:** prvi razsvetljenski evropski projekt; objavil esej za mir v Evropi (1693); potreba po enotnem političnem sistemu in pravičnosti; razvoj skupnega evropskega parlamenta, ki bi predstavljal evropske vladarje.
- **Henry Saint-Simon:** l. 1814 je napisal esej: "Reorganizacija evropske družbe". Predlagal združitev Evrope, ki bi imela skupnega monarha, in skupni parlament.
- **Richard Coudenhove-Kalergi:** Pamflet "Paneuropa" (1932)
  - Teze: ZDA, Sovjetska zveza ter Kitajska oz. azijski podkontinent so enoten kontinent
  - Le Evropski "*Kleinstaterel*" onemogoča temu kontinentu ustrezno politično moč ter predvsem konkurenčnost na globalnem trgu.

Politična in gospodarska razhajanja v 19. stoletju

■ Politika:

- različni sistemi državnih ureditev od avtokratskih do liberalnih demokracij, pojav fašizma in nacizma...
- veliko tekmovanja in nezaupanja.

■ Gospodarstvo:

- prvi del 19. stoletja po industrijski revoluciji velik razmah gosp. sodelovanja- obdobje prostega pretoka blaga, kapitala in ljudi.
- po 1870 prvi pojavi protekcionalizma, ki se v začetku 20.stol. intenzivira. Tekmovanje za kolonije.

Spremembe po 2. sv. vojni

- Želja po miru in strah pred komunizmom
- Sprememba v pomenu različnih tem: vojaško-obrambne in ozemeljske probleme nadomestijo skrb za blagostanje, stabilnost, gospodarski razvoj.
- Novi kanali vplivanja in novi procesi: ne več zgolj politične ali celo monarhične elite, ampak stalni stiki, ne več zgolj konflikti, ampak sodelovanje.

Politični dejavniki

- a) razlogi za obe svetovni vojni v Evropi
- b) železna zavesa: delitev na Zahod in Vzhod
- c) globalna sprememba ravnotežja sil- pojav novih držav in novih odnosov
- d) razdelitev Nemčije

Politični dejavniki- II

- Churchillov govor (1946):
  - „Poznamo sredstvo, ki bi lahko... v nekaj letih omogočilo, da po vsej Evropi zavladata ... svoboda in ... sreča. Treba je ponovno oblikovati evropsko družino oziroma po najboljših močeh oblikovati prostor, v katerem prebivajo mir, varnost in svoboda. Zgraditi moramo nekakšne Združene države Evrope.“
  - nujen predpogoj: vzpostavitev partnerstva med Francijo in Nemčijo
  - predlaga vzpostavitev regionalne strukture

Ekonomski dejavniki

- Mednarodna skrb za ekonomsko stabilnost: Bretton Woodske institucije, Marshallov načrt pomoči Evropi, Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje.
- Soodvisnost držav na trgovinskem, monetarnem, finančnem področju, koncentracija tokov v Zahodni Evropi in ZDA
- Pogajalska moč povezanih držav

Marshallov plan in OEEC

- **Marshallov plan (1947)** kot program obnovitve evropskega gospodarstva:
  - pomoč v višini cca. 13 milijard dolarjev
  - ponudbo je sprejelo 16 evropskih držav
- Ustanovitev **Organizacije za gospodarsko sodelovanje v Evropi (1948)**- OEEC
  - prva naloga te organizacije je bila razdelitev finančne pomoči med države članice in spodbujanje trgovanja med članicami
  - leta 1960 se organizaciji pridružita ZDA in Kanada – preimenuje se v Organizacijo za ekonomsko sodelovanje in razvoj- OECD

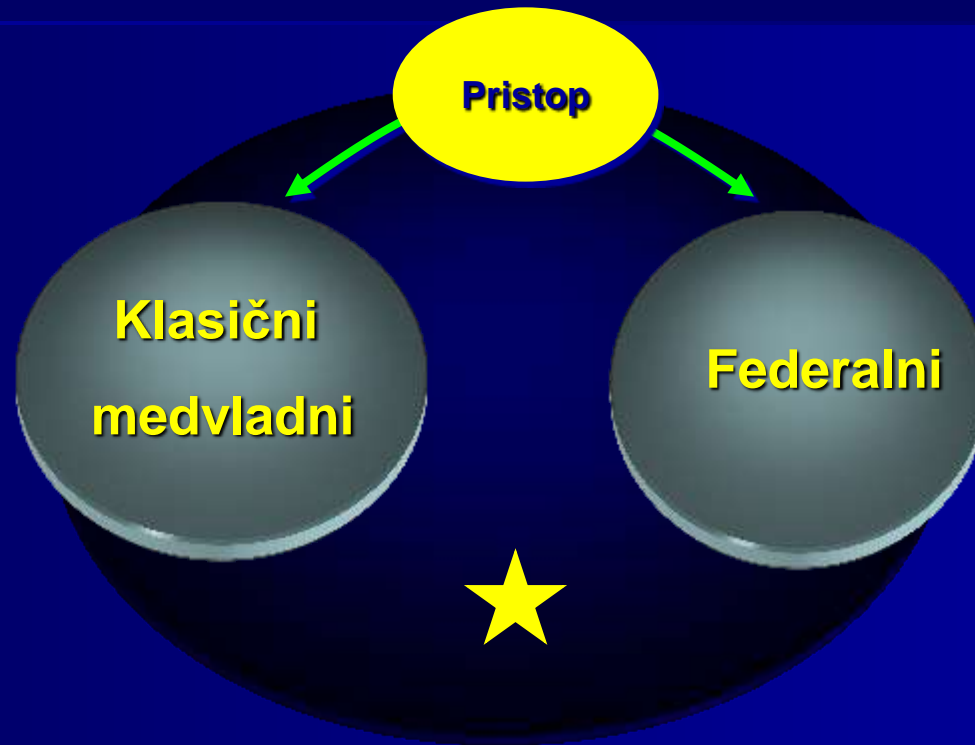
Različne integracijske iniciative

- 4. aprila 1949 se ustanovi Severnoatlantski pakt oziroma NATO
- Iniciativa za ustanovitev European Defence Community- EDC – 1952> nikoli ratificirana
- Bruseljska pogodba (1948) vzpostavi **Zahodno unijo**
  - podpišejo jo Francija, Velika Britanija in tri države Beneluksa
  - leta 1954 se preimenuje v **Zahodnoevropsko unijo** (Londonska konferenca)- WEU in vključi tudi Nemčijo.

Različne integracijske iniciative

- **EVROPSKI KONGRES V HAAGU (7.-11. MAJ 1948):**
- pokaže se delitev privržencev evropskega povezovanja na *intergovernmentaliste* in *unioniste*
- **REZULTAT: ustanovitev Sveta Evrope (Council of Europe - <http://www.coe.int/>) s sedežem v Strasbourgu (1949)**
  - sprejem Evropske konvencije o človekovih pravicah (1950/53)
  - sprejem Evropske socialne listine (1961/65)

Vedno bolj jasna razlika med dvema pristopoma k evropskemu integriranju:

Odmevi na nastanek Sveta Evrope in razmere v mednarodni skupnosti

Iskanje kompromisa med pristopoma - Jean Monnet

- Monnet (1888-1979), vseskozi znan kot sposoben organizator in ekonomist.

http://europa.eu/abc/history/foundingfathers/monnet/index_sl.htm

- De Gaulle ga nastavi za Vodjo francoskega urada za gospodarsko planiranje
- Imperativ Urada: doseči gospodarsko kompetitivnost Francije
- Monnet je bil prepričan, da le s pomočjo večje gospodarske in politične integracije Evrope!
- Toda **kako?**

Vizionarstvo J. Monneta v besedi:

- *The countries of Europe are too small to give their peoples the prosperity that is attainable and necessary. They need wider markets... (Monnet, 1978: 222)*
- *Europe will not be built at once, or as a single whole... it will be built by concrete achievements which first created de facto solidarity*

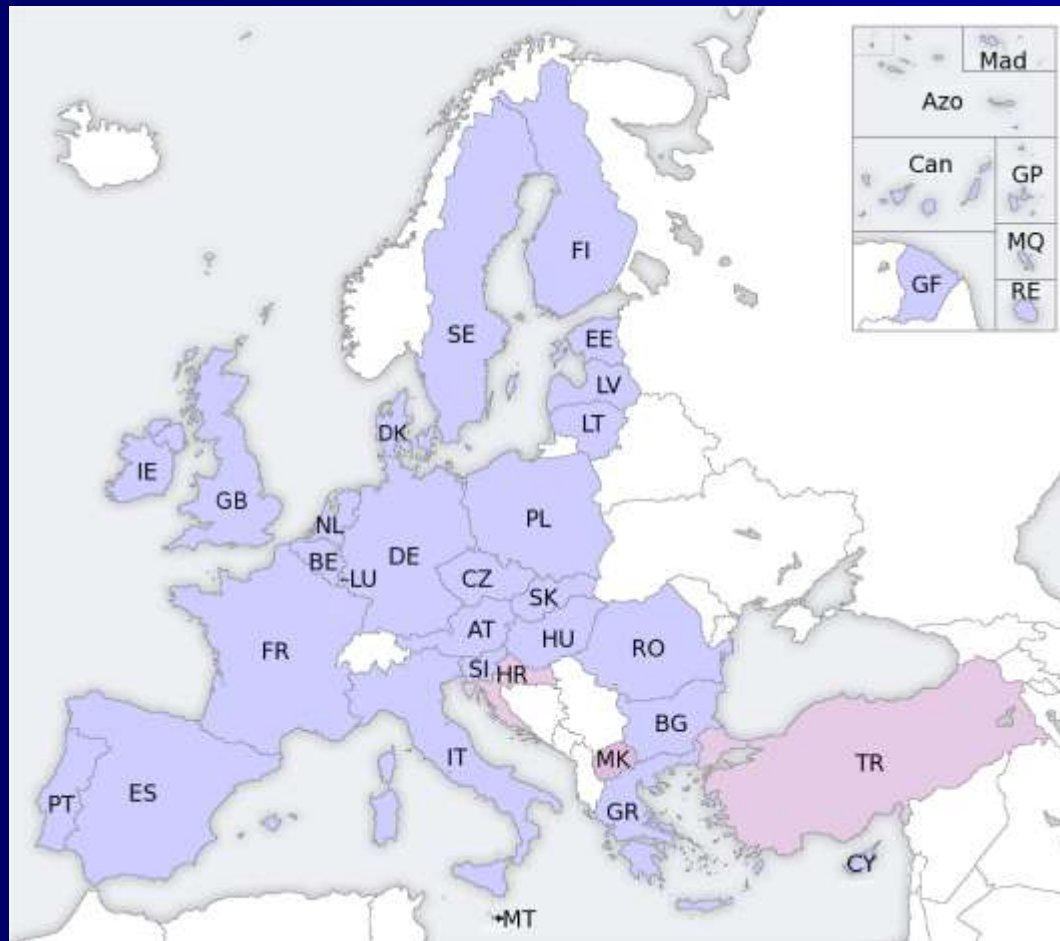
Zahodna Evropa in države v procesu integriranja

- 6 ustanovnih članic
- 3 demokratične države, ki najprej ustanovijo Evropsko prostocarinsko združenje in se ES priključijo l. 1973
- 3 države, ki se demokratizirajo v 1970ih
- 3 nevtralne države
- Srednje- in vzhodnoevropske države
- Kdo ostaja izven okvira EU?

EU 2007

http://europa.eu/abc/history/animated_map/index_sl.htm

Kako smo prišli do tu?

- Schumanova deklaracija (9. maj 1950)
  - idejni oče Jean Monnet: prvi predsednik Visoke oblasti in prvi častni državljan Evrope
  - partnerstvo med Nemčijo in Francijo
  - postavitve celotne proizvodnje premoga in jekla v Evropi pod skupno Visoko oblast
  - REZULTAT: Evropska skupnost za premog in jeklo (1951/52)

Schumanova deklaracija, 9. maj 1950

- Evropa ne bo nastala naenkrat ali v skladu z enotnim načrtom. Gradila se bo s pomočjo konkretnih dosežkov, ki bodo najprej oblikovali dejansko solidarnost. Združevanje narodov Evrope zahteva odpravo starega nasprotja Francije in Nemčije.
- Francosko-nemška proizvodnja premoga in jekla kot celota preide pod skupno Visoko oblastjo v okviru organizacije, ki je odprta za sodelovanje drugih držav Evrope.
- Naloga, za katero bo odgovorna ta skupna Visoka oblast, bo, da v najkrajšem možnem času zagotovi posodobitev proizvodnje in izboljšanje njene kakovosti; oskrbovanje s premogom in jeklom v enakem časovnem obdobju za francoske in nemške trge ter za trge drugih držav članic; razvoj skupnega izvoza v druge države; izenačenje in izboljšanje življenjskih pogojev delavcev v teh industrijah.
- Skupno Visoko oblast, pooblaščen za upravljanje sheme, bodo sestavljale neodvisne osebe, ki so jih imenovalе vlade, in jim tako omogočile enako zastopanje. Predsednik bo izbran na podlagi skupnega sporazuma med vladami. Odločitve Oblasti bodo izvršljive v Franciji, Nemčiji in drugih državah članicah. Zagotovili se bodo primerni ukrepi za namen pritožbe zoper odločbe Oblasti.

OBDOBJE MED ESPJ IN EGS/EURATOM

- Messina, 1955: razprava o možnostih poglobljenega gospodarskega sodelovanja, kot rezultat uspeha ESPJ
- na podlagi sklepov v Messini Svet ministrov "naroči" pripravo elaborata o nadaljevanju integracijskega procesa: nastane **Spaakov odbor**
- Spaakov odbor izdela poročilo, ki je sestavljeno iz treh delov:
  - skupni trg (Common Market)
  - jedrska energija
  - prioriteta področja (energetika, transport in telekomunikacije)
- REZULTAT konference v Messini in dela Spaakovega odbora: nastanek predloga za **Evropsko gospodarsko skupnost** in **Evropsko skupnost za jedrsko energijo**

Nova faza – EGS

Rimska pogodba 1957

- **Oblikovanje skupnega trga:**
  - prehodno obdobje 12 let s razdelitvijo na tri faze, vsaka po štiri leta
- **Oblikovanje carinske unije**
  - Pogodba ukinja kvote in carine med državami članicami. Uvaja enotno zunanjo carino, neke vrste skupno carino vseh držav članic za uvozne artikle, ki zamenja prehodne različne carine. Skupno carinsko politiko lahko spremlja skupna trgovinska politika. Ta politika se izvaja na ravni Skupnosti in nič več na ravni posamezne države članice in tako celovito loči carinsko unijo od navadne prostotrgovinske povezave.
- **Razvoj skupnih politik:**
  - Pogodba predvideva oblikovanje skupne kmetijske politike (členi 38 do 47), skupne trgovinske politike (členi 110 do 116) in transportne politike (členi 74 do 84).

Drugi dogovor leta 1957: EURATOM

- V političnih kuloarjih celo bolj pomemben od EGS!
- Jedrska energija se vse bolj kaže kot energija prihodnosti
- Francozi zainteresirani za sodelovanje, saj bi skupni režim na tem področju zmanjšal nacionalne stroške
- Pomemben faktor ameriška politika, ki se je zavzemala za tesno sodelovanje na področju uporabe jedrske energije v miroljubne namene
- Način organizacije EURATOM: sektorski

Euratom_ European Atomic Energy Community

Naloge

- Spodbujati raziskave in zagotoviti pretok tehničnih informacij
- Oblikovati enotne varnostne standarde za zaščito delavcev in prebivalcev ter zagotoviti njihovo izvajanje
- Omogočiti naložbe in zagotoviti ustanavljanje temeljnih enot potrebnih za razvoj jedrske energije v državah članicah
- Zagotoviti vsem uporabnikom v državah članicah redno in enakopravno zalogo rud in jedrskega goriva za civilno uporabo

Še nekaj pomembnih imen

- **Paul Henri Spaak** je bil vodilna osebnost pri oblikovanju vsebine Rimske pogodbe. Na Mesinski konferenci leta 1955 ga je šest sodelujočih vlad imenovalo za predsednika delovnega odbora za pripravo pogodbe.
- **Walter Hallstein** je bil prvi predsednik Evropske komisije (od leta 1958 do leta 1969), prepričan Evropejec in odločen zagovornik evropskega združevanja.
- Italijanski politik **Altiero Spinelli** je eden od ustanoviteljev Evropske unije. Pod njegovim vodstvom je Evropski parlament pripravil celovit predlog za Pogodbo o ustanovitvi Evropske unije, imenovan Spinellijev načrt. Načrt, ki ga je z veliko večino sprejel Parlament leta 1984, je pomembno vplival na ubeseditev pogodb EU v osemdesetih in devetdesetih letih.

STOPNJE EKONOMSKE INTEGRACIJE

- **območje svobodne trgovine** (FTA- free trade area): blago se prosto giblje med državami podpisnicami, vsaka država samostojno oblikuje trgovinsko politiko do ne-podpisnic (EFTA, NAFTA)
- **carinska unija** (customs union): prosta trgovina med članicami, skupna carinska politika navzven (EGS z Rimsko pogodbo, MERCOSUR)
- **skupni trg** (Common market): poleg blaga tudi prosto gibanje storitev, kapitala in dela, lahko tudi oblikovanje določenih skupnih politik.
- **ekonomska in monetarna unija** (Economic and Monetary Union- EMU): poenotenje monetarne in davčne politike ter uvedba enotne valute > najvišja stopnja regionalnega gospodarskega sodelovanja.

VZPONI IN PADCI V ŠESTDESETIH LETIH

- **Združitevna pogodba (1965/67)** – racionalizacija delovanja institucij> oblikovanje enotnega Sveta ministrov in Komisije za vse tri sporazume (ESPJ, EGS in Euratom).
- **Politika praznega stola (1965)**: nasprotovanje Francije (de Gaulla) predlagani institucionalni reformi, v povezavi s predlogi reševanja problemov v kmetijstvu in načinom glasovanja.
- **Luksemburški kompromis (1966)** – dejansko “gentlemanski dogovor”, sprejet na vrhunski ravni , o omejeni uporabi QMV.

VLOGA IN POLOŽAJ VELIKE BRITANIJE V ŠESTDESETIH LETIH

- predlaga alternativo: ustanovitev evropskega prostotrgovinskega prostora: medsebojno ukinjanje carin, tarife do tretjih držav v rokah posamezne članice
- politična navezanost na ZDA in vodilna vloga v Commonwealthu
- ustanovitev Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA-European Free Trade Association) leta 1960 v Stockholmu
- ker članstvo v EFTA Veliki Britaniji ni zagotavljalo političnega vpliva širši Evropi, začetek oziranja po članstvu v EGS
- po prvi prošnji VB leta 1961 veto de Gaulla
- druga prošnja leta 1967 in izvedba širitve leta 1973 na VB, Dansko in Irsko (Norveška zaprosila za članstvo, a ni uspela doma na referendumu).

Nov zagon sredi osemdesetih

- Nova širitev: 1981 Grčija; 1986 Španija in Portugalska
- Junija 1985 Komisija pod vodstvom Jacquesa Delorsa objavi Belo knjigo o dokončanju notranjega trga.
- Svet ministrov v Milanu prepozna potrebo po sklicu medvladne konference, ki bo v EGS vnesla spremembe, ki bodo omogočile sprejemanje potrebne zakonodaje za dokončanje notranjega trga.

Enotni evropski akt

- Enotni evropski akt – Single European Act (1986)- cilj vzpostavitev skupnega trga do 1992!
- Nova področja sodelovanja (okolje, raziskave in razvoj, ekonomska in socialna skladnost)
- Nov način dogovarjanja: procedura sodelovanja ter več pooblastil Svetu Ministrov

Ekonomska in monetarna skupnost

- Delorjevo poročilo 1989: tristopenjski program k EMU
- konferenca v Maastrichtu
  - sprejem **Pogodbe o Evropski uniji** (1992)
  - sprememba Rimske pogodbe: Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti
  - vzpostavitev tristebne strukture
  - težave pri ratifikaciji
- Priključitev Avstrije, Finske in Švedske (1995)

Od Amsterdama do Nice

AMSTERDAMSKA POGODBA (1997)

- manj kompleksni cilji kot tisti pred konferenco v Maastrichtu: ni prisotnega nekega "nosilnega projekta"
- poudarek predvsem na konsolidaciji stanja

POGODBA IZ NICE (2001)

- institucionalna priprava na širitev
- ni imela dodane vrednosti pri poglobljanju integracije
- problemi z ratifikacijo; danes veljavna pogodba

POGODBA O USTAVI za EVROPO (2004)

Širitev 2004/ 07: 10+ 2 državi

Pogled na prehojeno pot

- Postopna, počasna pot, polna kompromisov in zapletov
- Postopna, a vztrajno bolj integrirana in na principu strpnosti oblikovana skupnost
- Demokracija vs. učinkovitost?
- Evropske vrednote?